

“4. Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi” Ve Düşündükleri

Mehmet Barca*

2005’de dördüncüsü yapılan “Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi” 15-16 Eylül tarihleri arasında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından, 42 farklı üniversiteden 125 akademisyen ve araştırmacının 64 bildiri ile katılmasıyla Kartepe’de gerçekleşti. İlk ikisi Kocaeli Üniversitesi, üçüncüsü ise Osmangazi Üniversitesi’nde yapılmıştı.

Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi’nin amacı, Türkiye’nin bilgi ekonomisi ve bilgi yönetiminde sanayi toplumu alışkanlıklarından yeni çağın bilgiye dayalı zorunluluk, dinamik ve yeteneklerinin gelişmesi ve yaygınlaşmasına katkı sağlamaktır. Bunun için kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının faydalanabileceği ve projelendirebileceği araştırmalar yapmak, öneriler geliştirmek, bilgi bazlı düşünme ve uygulamaların yaygınlaşmasına yardımcı olmak ve ulaşılan sonuçları kamuoyuna açıklamak kongrenin temel hedefleri olarak benimsenmiştir.

Bu amaç ve hedefler doğrultusunda, ülkenin bu konuda çalışan uzman ve bilim adamları bir yandan bilgi toplumu ve ekonomisini analiz ederek anlamaya çalışırken, diğer yandan da bilgi toplumunda, sanayi toplumu evresinde yaşadığımız olumsuz deneyimlerin tekrarlanmaması için, izleyici değil lider bir ülke olabilmenin yollarını tartışmaya çalıştılar. Bu bağlamda, 2004’de Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde üçüncüsü yapılan Kongre’de, öncekilerden farklı olarak dördüncü kongrenin bir ana temasının olmasının daha yararlı olacağı düşünülmüş ve “Türkiye bilgi toplumunun neresinde?” temasının 2005’deki Kongre’de tartışılması önerilmiş ve kabul edilmişti. Ancak, tebliğlerin ezici çoğunluğu, Türkiye’nin bilgi toplumu ve bilgi ekonomisinde aldığı mesafenin uluslar arası karşılaştırmalar çerçevesinde konumunu belirlemek yerine, ülkenin çeşitli yönlerini (ekonomi, yerel yönetimler, siyasal kurumlar vs.) kendi içindeki analizlerle ortaya koymaya yöneldiği görüldü.

* Doç. Dr. , Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
E-Posta : mbarca@sakarya.edu.tr

Ancak, Kongre'nin açılış paneli, önceden planlanan “Türkiye Bilgi Toplumu'nun Neresinde?” ana teması doğrultusunda, Türkiye'nin bilgi toplumu ölçütlerine göre uluslar arası bağlamda konumunu tartışmak ile başladı. Bu çerçevede, panelde Sabancı Üniversitesi'nden Prof. Dr. Kemal İnan, İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mehmet Altan, ve KOSGEB İdaresinden Erkan Gürkan'ın konuşmacı olarak yer aldılar. Paneli Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım yönetti. Böylelikle, eski Cumhurbaşkanı'ndan Turgut Özal'dan bu yana pek rastlanmayan devlet büyüklerinin panel yönetmesini Binali Yıldırım tekrar başlattı.

Dört konuşmacı da, son yıllarda enformasyon teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşmasına rağmen, Türkiye'nin gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında çok iyi bir durumda olmadığını vurgulayarak, bu alanda kamu, özel sektör ve sivil toplum kurumlarının sistematik çalışmalar yapmasını gerektiğini ifade ettiler. Sabancı Üniversitesi'nden İnan, Türkiye'nin enformasyon teknolojileri kullanma düzeyinin giderek yükseldiğini ancak enformasyon teknolojilerinin kullanımının sadece bir araç olduğunu, bilgi toplumunun belirleyici dinamiği olan bilgi üretimi konusunda ise fazla mesafe alınmadığını ileri sürdü. Bilgi toplumuna geçiş için, teknolojik alt yapı yatırımları ile birlikte bilgi üretimini fiilen yapacak insana yatırımın çok daha önemli olduğunu vurguladı. İstanbul Üniversitesi'nden Mehmet Altan ise, bilgi toplumuna geçiş için bir zihinsel devrimin yaşanması gerektiğini belirterek, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken kol gücü yerine zihinsel gücün temel üretken kabiliyet olarak toplumda yaygınlaşması gerektiğini belirtti. Bu zihinsen üretkenliğin en somut ürünlerinin patentler olduğunu ve patent sayısı bakımından gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, patent fakiri bir ülke olduğunuz tespitinde bulundu. KOSGEB Başkanı Erkan Gürkan ise, KOBİ'lerimizin son birkaç yıldır üretim, pazarlama, yönetim, ithalat/ihracat gibi temel fonksiyonlarını bilgi teknolojilerinden çok daha yoğun yararlanarak yaptıklarını ileri sürdü. 50 bin işletmenin stratejik yol haritalarını kendileri ile paylaştıklarını, son üç yılda ne yaptıkları ve gelecek üç yılda ne yapacakları konusunda planlı düşündüklerini söyleyerek bunun önemli bir gelişme olduğunu belirtti. Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım ise, bilgisayar okur yazarlığı, internet kullanımı, iletişim altyapısının son yıllarda hızla arttığını, ancak bunun gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında hala çok düşük olduğunu söyledi. Bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması için hükümet olarak seferber olduklarını ve e-Devlet projesinin pilot uygulamalarının başladığını, en kısa zamanda da yaygınlaştıracakları belirtti.

Açılış panelinden sonra, iki gün boyunca süren ve 17 oturumda Türkiye'nin bilgi konusunda çalışan uzman bilim adamlarının katılımıyla aşağıdaki başlıklar çerçevesinde gerçekleşen sunum ve tartışmalar yapıldı:

1. Bilgi, Felsefe ve Bilim Ahlakı
2. Bilgi İktidar İlişkisi
3. Bilgi ve Kariyer Yönetimi
4. Stratejik Bilgi ve Bilgi Ekonomisi
5. Yerel Yönetimler ve Bilgi
6. Bilgi ve İnsan Kaynakları Yönetimi
7. Bilgi Toplumu ve Dönüşümler
8. Bilgi Toplumu ve Kişisel Özgürlükler
9. Yeni Ekonomi, Piyasa ve Rekabet
10. Bilgi Yönetimi ve Örgütsel Davranış
11. Organizasyonlarda Bilgi Yönetimi
12. Bilgi ve Beşeri Sermaye
13. Kamu Yönetiminde Bilgi ve e-Devlet Uygulamaları
14. Yeni Ekonomi ve İktisat Teorisi
15. Postmodern Dönüşümler
16. Bilgi Teknolojileri
17. Bilgi Toplumu ve Pazarlama

Sunulan bildiri ve yapılan tartışmaların sonucunda, ortaya çıkan tespit ve öneriler kısaca şunlar oldu:

- Türkiye'nin bilgi toplumuna geçiş konusunda belli gelişmeler yaşanmasına karşın, dünyadaki birçok ülke bizden çok daha hızlı biçimde bilgi ekonomisi ve bilgi toplumuna dönüşüm sürecini yaşadığı gözlenmiştir.
- Türkiye'nin daha çok bilgi teknolojilerinin kullanımına odaklanmış olduğu görülmektedir.
- Türkiye'nin bilgi teknolojilerinin üretimi konusunda olduğu kadar bu teknolojilere yönelik yatırımların gerçekleştirilmesinde de yetersiz olduğu tespit edilmiştir.
- Türkiye'de AR-GE, üniversite-sanayi işbirliği, yenilik ve patent üretiminde oldukça yetersiz durumdadır.
- Türkiye'de AR-GE harcamaları yetersiz olup, bunu gerçekleştirecek kurumlar ve kurumlar arası iş birliğinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümü konusunda hızlı bir atak yapabilmesi için:

- 1- Bugünkü çağdaş uygarlığın içindeki konumu; örneğin 2023 de ulaşılacak, net bir hedef olarak belirlemelidir.
- 2- Türkiye AB üyeliğinden daha öncelikli olarak bilgi toplumu olmaya odaklanmalıdır. Bilgi toplumu olma hedefi AB sürecinin bir parçası değil onun dışında ve üstünde öncelik almış bir hedef olmalıdır. Sonu açık bir AB hedefi yerine sonu çağdaş uygarlığın üstü olan bilgi toplumu hedefi ana vizyon olarak belirlenmeli ve bunun için gerekli süreçler derhal devreye sokulmalıdır.
- 3- Türkiye’yi bilgi toplumuna geçiş stratejisi ve politikalarını ivedilikle netleştirip en kısa zamanda uygulamaya koymalıdır.
- 4- Türkiye’nin bilgi toplumuna geçiş stratejisinin hazırlanmasında ve uygulanmasında kendi bilim adamı ve uzmanlarımızdan öncelikli ve ağırlıklı olarak yararlanarak öğrenme ve bilgi birikim süreçlerinin birikimli etkisinden daha yoğun biçimde yararlanılmalıdır.
- 5- Bilgi toplumuna geçiş için geleneksel düşünce kalıpları yerine bilgi çağının yenilikçi ve yaratıcı düşünce kalıplarına geçişi sağlayacak zihniyet devriminin yaşama geçirilebilmesi için eğitim ve öğretimin tüm kademelerinin içerik ve niteliğinin yenilenmesi gerekmektedir.
- 6- Bilgi toplumunu getirdiği hız, verimlilik, rekabet, kalite ve yenilik süreçlerini etkin biçimde yakalayabilmek için işletme ve kurumlarımızı hızlı ve nitelikli eğitim, öğrenim, geliştirme ve dönüşüm süreçlerine taşıyacak mikro politikalar acilen uygulamaya konulmalıdır.
- 7- Bilgi toplumunda ekonomik birimler arası etkileşim ve iş birliğinin öncelikli konumu dikkate alınarak birimler arası ağ-etkileşiminin yoğun biçimde teşvik edilmesi amaçlanmalıdır.
- 8- Küresel bağlantıları olan ulusal yenilik ağlarının etkin biçimde kuruluş ve işleyişi sağlanmalıdır.
- 9- Kalkınmanın değişen içerik ve niteliği dikkate alınarak bilgi birikimi ve yerel potansiyelleri değerlendiren yeni bir kalkınma anlayışının kurumlaşması acilen sağlanmalıdır.
- 10- Bilgi toplumunun her alanda demokratik ve etkin katılıma dayandığının bilincinde olarak, her düzeyde tüm tarafların işbirliğine dayalı sinerjik toplumun yaratılması için çalışılmalıdır.
- 11- Yukarıda belirtilen tespit ve öneriler bir basın bildirisini ile kamuoyuna duyuruldu. Ulusal ve yerel basında haber olarak yer buldu. Ayrıca ulusal basında o hafta içerisinde köşe yazıları değerlendirmeleri ile gündem oluşturmaya devam etti.

Bu değerlendirmeler ışığında sorulması gereken bir soru, ulusal ve uluslar arası benzer kongreler ile bir karşılaştırma yapıldığında, bilgi kongrelerinin düzey ve kalitesi hakkında ne

söylenbilir? Bilgi Kongresi'nin kalite ve düzeyini Türkiye'nin bilgi toplumu ve bilgi ekonomisi yolunda aldığı mesafeden bağımsız düşünmemek gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Bu bağlamda, evrensel ölçüler açısından bakıldığında, Türk toplumu ve Türkiye ekonomisinin insanlığa sunduğu kurumlar ve ürünler ne ise, şimdiye kadar gerçekleştirilen bilgi kongrelerinin de sunduğu bilgi katkıları bunlardan farklı olmamıştır. Türkiye'den dünyaya bilgi yönelimli doğrultuda bir ileri adım veya açılım sağlayabilecek nitelikte fikirlerin sunulduğu söylenemez. Daha çok, geriden izleme ve anlamaya yönelik çabaların olduğu söylenebilir. Bu diğer alanlar (ekonomi, işletme, sosyoloji, siyaset bilim vs.) için de geçerli görünmektedir. Türkiye'den dünyaya yayılan özgün fikirler maalesef yeşermemektedir.

Ancak ulusal ölçekte değerlendirildiğinde, Bilgi Kongresi, benzer konular etrafında yapılan diğer kongreler ile karşılaştırıldığında düzeyli ve doyurucu görünmektedir. Kongre, ekonomi, sosyoloji, siyaset bilimi gibi geleneksel bir disiplin çerçevesinde organize edilmediği için, daha zengin araştırma ve yorumlara zemin sunmaktadır. Konunun doğası hem geleneksel bilim yöntemi ile bilgi üretmeye izin vermekte hem de bilimin statükocu (mevcudu görgül araştırmalar ile anlamaya çalışma odaklı) yönünden daha çok mantıksal tutarlılığa dayanan kuramsal açılım yönü (henüz doğan ve dolayısıyla geleceğin toplumsal yapısını şimdiden anlamaya, belki de tasarlamaya yönelik) yönü ağır basmaktadır. Bu da daha fazla farklı ve zengin bilimsel metin ve fikir tartışmalarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Aslında bu yönüyle, bilgi kongreleri hem içerik hem de yöntem olarak geleneksel bilim anlayışının sınırlarını da zorluyorlar, çünkü kongrelerdeki çalışmaların önemli bir kısmı geçmişin tarihini değil, geleceğin tarihini bugünden yazmaya çalışıyor. Genel olarak bir dönem bittikten sonra, araştırmacılar o döneme bir ad takıyor ve dönemsel karakteristikleri açısından inceliyorlar. Ancak bilgi toplumu, diğer toplumsal dönemlerden farklı olarak, daha başlangıç evresindeyken adlandırılmış ve motorize güçleri ve karakteristikleri araştırılmaya başlanmıştır. Geleceği araştıran çalışmalarını teşvik etmesi bakımından bilgi kongreleri, diğer kongrelerden farklı görülmelidir. Bu gelecek yönelimli oluş, katılımcıların yaş limitlerinden de okunabilmektedir. Bilgi kongreleri, geçmiş bağlarından daha çok gelecek arayışları içinde olan genç araştırmacıların ilgi odağı olmaktadır.

Bilgi kongrelerinin gelecekte çok daha fazla ilgi odağı olacağı ileri sürülebilir. Bunun, temel nedeni, Türkiye'nin mevcut durumda uluslar arası pazarlarda maliyetlere dayalı rekabet avantajı elde etme

stratejilerinin gün geçtikçe gücünü yitirtmesi ve yeni stratejik arayışların bir zorunluluk olarak ortaya çıkması gösterilebilir. Ucuz emek, ucuz girdi, düşük değerli TL, vergi kaçakçılığı gibi yönetim becerilerine dayanmayan eski ve mevcut maliyet temelli stratejiler yerine, yeni stratejiler verimlilik, kalite, tasarım, marka, inovasyon gibi yönetim becerilerine dayanan farklılaşma stratejileri olmak zorunda. Eğer bu gerçekleşmiş olursa, Türkiye de lig değiştirmiş olacaktır. Yani, az gelişmiş ülkelerin emeğe (kol gücüne) dayalı ikinci lig rekabet yarışından gelişmiş ülkelerin bilgi ve yüksek teknolojiye dayalı birinci lig yarışına geçecektir. Birinci ligde oynamanın kuralları çok daha farklı olacaktır: profesyonellik, yönetim ve örgüt becerisi, fikir teri vs. Türk işletmelerinin stratejisinde ve Türkiye ekonomisinde böylesi bir paradigma dönüşümü yaşandığında bilginin her alandaki üretimi, paylaşımı, yaygınlaştırılması da en temel sorun haline gelecektir.

Sonuç olarak, dördüncüsü yapılan Bilgi Kongresi’nde Türkiye’nin konumunu tespitiye yönelik açılış panelindeki konuşma ve tebliğ sunumu ve tartışmalarında ortaya çıkan fikirler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcılar bilgi toplumuna doğru yol alma konusunda şunu vurguladılar: Bilgi toplumuna dönüşüm; top yekun bir süreç olup, toplumun tüm kurum ve sistemleriyle yeni bir anlayış içinde ve yine tüm kurumların etkin katılımıyla gerçekleşebilecek bütüncül düşünülmesi gereken bir olgudur. Bilgi toplumuna dönüşüm, sanayi uygarlığına dönüşümden çok daha köklü ve hızlı sonuçlar yaratıyor. Bunun bilincinde olarak, yaşanacak her türlü gecikmenin tarihsel sorumluluğunu dikkate alarak, bir an önce hepimizin ülkemizi bilgi toplumuna taşıyabilmek için harekete geçmesi gerekmektedir.